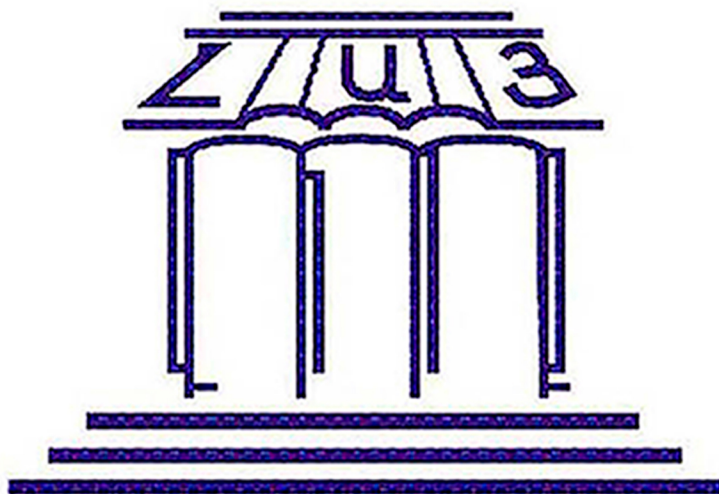

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

431.89/07

m 5

431.89/07

m 5

18 MAY 2010

Հ. Ս. Խ. Հ.

ՊՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՑԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ

Ժ. Տ. Գ. Խ.

ԿԱԴՐԵՐԻ ՍԵԿՏՈՐ

ՀԵՌԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԲԱԶԱ

ԻՆՎԵՍՏԻՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ

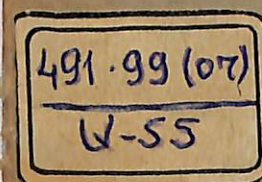
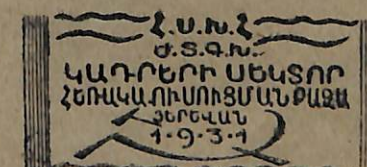
Կազմեց՝ Խ. ԱՅԿԱԶՅԱՆ

ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ № 1

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԿՈՆՑԵՆՏՐ

ՊՐԱԿ Ա.

12 APR 2013

Լեզվի նկատմամբ պիտի լինի վոչ միայն սոցիալ-պատմական մերձեցում, այլ նաև ազգիալ-քաղաքական: Այս վերջինն է, վոր տալիս է բնորոշության նորման ու գնահատության մասշտաբը: Նման մոտեցման դեպքում քերականության ծավալը վորոշ է անհրաժեշտ սահմանից դուրս չի գա:

Լեզվի ուսուցման դաստիարակչական նպատակը կարելի չէ իրադրծել գրական յերկերի սոցիալ-պատմական վերլուծությանը և արդիականության տեսակետից գնահատելու միջոցով:

Դրական յերկերի մեջ մենք վորոշում ենք վոչ միայն «վորոշ հոգեբանական տեղեկեց, վորոշ աշխարհագրացոյություն, հոգեբանական կոմպլեքս», այլ նաև «Քաղաքական գործունեություն», ինքնահաստատում, աշխնքն՝ այն մոմենտը, ինչով դասակարգն արտահայտվում է գրականության մեջ:

ԱՇԽԱՏԱՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Մտյունի յեզվի ուսուցման նպատակն իրադրծելու համար անհրաժեշտ է, վոր յուրաքանչյուր հեռակայող ունենա առաջին հերթին մեկ հատ «Առաջադրությունների մշակման տետր», վորի մեջ գրավոր ձևակերպել առաջադրության բոլոր հարցերի պատասխաններն ու կատարել անհրաժեշտ հանձնարարությունները:

Մինչ արված առաջադրության գրավոր մշակմանն անցնելն, անհրաժեշտ է անհրաժեշտ կերպով ուսումնասիրել բոլոր կետերը և պարզել մութ մնացած կողմերն ու ապա միայն սկսել բուն աշխատանքը:

Յերբ առաջադրված հարցերից վորելի մեկը դժվարություններ է հարուցում և հեռակայուն իր աժեղով ի վիճակի չի լուծելու աջը, պետք է դրավոր կերպով դիմի հեռակա ուսուցման սեկտորին՝ այն համոզումով, վոր տվյալ խնդրի պատասխանը կստանա հաջորդ առաջադրության հետ միասին:

Առաջադրությունները կազմվում են մեկ ամսվա համար, հաջված նրանց ստացման օրից:

Նախքան մշակմանն անցնելը պիտի թույնել մեկ յերես և ապա միայն սկսել աշխատել:

«Մշակումն №1 առաջադրության (ամիս աստիով տարի)

Մշակման աշխատանքներն ավարտելուց հետո սկզբում բաց թողած յերեսում պիտի գրել—

«Առաջադրության մշակման ընթացքը»

Այստեղ անհրաժեշտ է մանրամասն կերպով գրել, թե վորքան ժամանակի համար է արված յեղել առաջադրությունը, հեռակայողը քանի ժամ է հատկացրել մշակման գործին, վոր կետերն են դժվարություն հարուցել և ինչ տեսակետից, վոր կետերն են հեռաքրքրական կամ ծանծրալի յեղել, ինչ տիպի հարցեր ու հանձնարարություններ է ցանկանում հետագա առաջադրությունների մեջ և այլն:

Պատասխանները, թե արտաքին և թե ներքին բովանդակության տեսակետից ձևակերպելու յեն շատ պարզ և հասկանալի, առանց ձգձգումների և միևնույն ժամանակ լինելու յեն վոչ թե «այո» կամ «վոչ», այլ ըստ ամենայնի հիմնավորված:

Յուրաքանչյուր հեռակայող պիտի դիտակցի, վոր գրում է վոչ միայն իր, այլ և ուրիշների համար, ուրեմն առանձին ուշադրություն պիտի նվիրի գրության արտաքինին, տառատեղերի վորոշության և առհասարակ դեղադրության վրա:

Տեսրերը պետք է պահել խնամքով ու մաքուր և առաջին իսկ պահանջման դեպքում ուղարկել ըստ պատկանելույնի:

Յերեկով յեզվի ուսուցման մեր վերևում բերած պահանջից, առաջադրություններն սկսում ենք արդիականությունից և քերականական ու այլ յեզվական գիտելիք-ունակությունները տալիս ենք նյութի հետ շաղկապված և նրանից բղխած:

ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ № 1

(Մեկ ամսվա համար, ստուգումը հաջված)

Առաջադրության նպատակն է պարզել ուսման ու կրթության նշանակությունը խորհրդային գյուղում և սոցիալիստական չինարարության արշավը չին կարգերի մնացորդների դեմ, երկարաֆիկացիայի միջոցով:

Այս նպատակով ներքեվում բերված Մ. ԱՐՄԵՆԻ «ԱՐԵՎԸ, ՀՈՒՐՀՐԱՆ ԱՐԵՎԸ» և ԱԼԱՋԱՆԻ «ՅԵՐԿՈՒ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ» հոդվածները սովորել ու կարդալ սահուն, մաքուր առաջանություններ և պատշաճ ինտոնացիայով (ձայնին տալ հոդվածի այս կամ այն հատվածի բովանդակության համապատասխան յեղանակավորում՝ ուրախ և վոզելվորիչ տեղերը կարգալ բարձր արամադրությամբ և չեղված արտասանությամբ, տխուր հատվածները՝ ընկած տրամադրությամբ ու հազիվ չեղված արտասանությամբ):

1. Մանրամասն քննության առնել և պարզել, թե առաջին հոդվածը մեր կյանքի վոր յերկու չրջանն ու բնագավառն է բնդգրկում (գյո՛ւղը, թե՞ քաղաքը):

2. Հեղինակն այդ չրջանները համեմատում, թե՞ հակադրում է իրար:

3. Ովքե՞ր է յին հակադրման կրողները, դրանցից վո՞րն հաղթեց և ինչի՞ չնորհիվ:

4. Յերկու արեվներից վո՞րն եր, վոր առաջ մատչելի չեր, յե՞րբ մատչելի դարձավ և ո՞ւմ չնորհիվ:

5. Կու՞ս. դպրոցի կազմում Աթոն մի սովորական անհատ գյուղացի՞ յեր, թե՞ տիպ, աշխնքն գրական այնպիսի մի դեմք, վորի միջոցով հնարավոր է տեսնել նրա սոցիալական վոջ կուլեկտիվը:

6. Կու՞ս. դպրոցի սոցիալական կազմը վորոչոյ հատվածները դուրս գրել և դարգացնելով այն, յեղանակել կուլակուրյունը վորպես դասակարգ վիրացնելու մեր կուսակցության յոգունգով:

7. Նյութ առնելով այս հոդվածից գրեցե՞ք ձեր կենսագրությունը:

8. Բոլոր ութ հատվածներն առանձին-առանձին ուսումնասիրել և յուրաքանչյուրին տալ բնորոշ վերնագիր:

2.

9. Ինչ հուշարձաններ են հակադրվում իրար, դուք համաձայն եք հեղինակի այն մաքի հետ, վոր այդ հերթ միայն ավատականության հուշարձան է:

10. Փորձել յրացնել հեղինակի պահան թողածն այն սկզբունքով, վոր պրոլետարական հեղափոխություն իր կրակն անմիջապես ուղղում է ավատականության մնացորդները հանդուրժող և այսօրվա դասակարգային հաարարության մեջ տնեից շատ շահագործող հատվածի՝ բուրժուազիայի դեմ:

11. Կատարեցե՞ք երեկուրսիս ձեր վայրին մոտ վորելի արտադրական կենտրոն և նյութ առնելով այս հոդվածից, ձեր «Առաջադրությունների մշակում»

61171-67

ման տեսություն», վորպես այս առաջադրություն 10-րդ կետի պատասխան, գրեցե՞ք շարադրություն «Յերկ և աշտար» վերնագրով:

Խոսք, վերջակետ, մեծատառ

12. Կարդացե՛ք առաջին հոգևածի հետևյալ հատվածը.—

Գյուղում յերար ժամանակ խոսում էին կոմսոմոլի մասին: Յերիտա- սարդներն անհամբեր սպասում էին ըջիջի կազմակերպվելուն: Հարեան գյուղում արդեն «կոմսոմոլ» կար: Կոմսոմոլի ըջիջն ուներ տառչորս անդամ:

1. Քանի՞ մասի կբաժանեք այս հատվածը. ինչո՞ւ անպայման չորս մասի և վոչ թե յերեք, կամ հինգ. ի՞նչպես և փոխվում ձայնը յուրաքանչյուր մասի վերջում. բացի ձայնն իջնելուց ել ինչ և տեղի ունենում. կանգ առնե- լու և ձայնի իջնցման տեղում ի՞նչ նշան ենք դնում: Վերջակետից հետո ինչ տառով պիտի գրել:

2. Մեր խոսակցությունը բաժանվում և մասերի, վորոնցից յուրաքան- չյուրը կոչվում և ԽՈՍՔ: Կով գիտցե՞ք, վոր խոսքը մի ամբողջական, լրիվ միտք և, արտահայտված բաներով, վորի արտասանությունը վերջանալիս ձայնն իջնում և ու դադար ենք առնում, իսկ գրելիս՝ վերջակետ (:) դնում:

3. Արտագրեցե՞ք հետևյալ հատվածը, հարկավոր տեղում վերջակետ դրե՞ք և յուրաքանչյուր վերջակետից հետո սկսե՞ք գրել մեծատառով:

Դրա մասին Աթոն շատ եր մտածել յերբ առաջին անգամ ներս մտավ դպրոցի դռնից անհարմար զգաց յերկու որ հետո բնակացավ ու տեսավ վոր բոլոր բնիկներն ել իր պես կոշտ ձեռքեր ունեյին մենակ թե նրանցից մի մասի ձեռքերը մուրճի կոթից եյին կոշտացել մնացածներին մանկավի ու մաճի և աթոն զգաց վոր նրանցից յուրաքանչյուրն եղ դպրոցից տանելու յե մի արև պայծառ ու լուսավոր:

4. Գրի՛ր մեկ դիմում հեռակա կուրսերի սեկտորին, վորի բովանդա- կությունն առանց հասցեյալություն, բացկացած լինի չորս խոսքից:

5. Բացի վերջակետից հետո՝ ել յե՞րբ ենք գրում մեծատառով: Ինչպես կգրես քաղաքների, գյուղերի, գետերի, լեռների մարդկանց և այլ անուն- ները հիմնարկների անունները, մեր խորհրդային ու կուսակցական կազմակերպությունների առաջնորդների անուն ազգանունները. ինչպես կգրե՞ք Ձեր անուն ազգանունը. նամակ գրելիս առաջին տողն ինչպես կսկսե՞ք:

ԱՐԵՎԸ, ՀՈՒՐՀՐԱՆ ԱՐԵՎԸ...

1.

ՍԿՐՏԻՋ ԱՐՄԵՆ

Իմ յերկրի լեռներում արատ և արեղակի լույսը, և լեռների լանջին տաղ և լինում յուրաքանչյուր ցերեկ: Այնտեղ դեղնադույն արտերի հատ ու կտոր շերտերն են փոխված անկանոն շարքերով, իսկ վերելում, դեպի սարի դադա- թը, դեռ չի հասել վոչ մի փայտե գուլիան: Այնտեղ քարքարոտ հոգր պղնձա- գույն և և կարմրին և ապիս հեռվից: Մի կողմում մի ձեղքվածք, մյուս կող- մում՝ անկանոն սարի սաղատը. և այդ ամենը պղնձագույն: Յեվ այդ ամենի վրա իր լույսն ու տապն և հորդում արեվը, իմ յերկրի հուրհրան արեվը:

Ներքեվում, ուր այլևս զառիվայր չկա, և հարթ դաշտավայրն և փրո-

վում, ներքեվում՝ ուղիներ են անցնում դաշտապտույտ ուղիներ են անցնում մանեման, իսկ այդ ուղիերով սայլեր են անցնում՝ կմախքի նման ցցուն կո- դափայտերով: Անիվների մաղուլը վերջացել և, և անիվները ձուռում են ինչ վոր հնորյա յերգ՝ յերկար ճանապարհի և գանգաղ յեղատայլի մասին: Գյուղից անիվների ձղած սովերները ծածկում են յեղների փոսանհետքերը և իրենց հետևից թողնում են փխրուն հեռք՝ ճանապարհի դեպին հողի վրա: Գեղին և ճանապարհի փուլին, դեղին են ոգոստոսյան արտերը, դեղին են յեղ- ները, վոր լծված են այդ հնամյա սայլին:

... Յեվ դեղին և արեվը, հուրհրան արեվը...

2.

Աթոն արեվը շատ եր սիրում. նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ վեղ խաղալ ել չգիտեր, նա սիրում եր արեվը, յերբ իրենց ախոսից կովն ու յերկու յեղ- ները տանում եր դուրս՝ խոսնելու հանդ գնացող նախրի հետ, նա արեվին եր նայում ու ծպտում եր: Ժպտում եր ծաղող արեվին:

Յերբ վերադառնում եր տուն հաց ուտելու, նա սիրուն արեվի մասին եր մտածում: Քիչ եր պատահում, վոր նա տանը հաց ուտեր: Վերցնում եր նա- նի թխած բոքոններից մեկը և կրծելով դուրս եր գնում տանից:

Հասնելով կայերին՝ Աթոն ներս եր վազում, ընկերներին գտնելու հա- մար: Յեվ յերբ գտնում եր նրանց, նրանք դնում էին դեղերից մեկի չվաքում խաղ սնելու, կամ գնում էին կայերից դուրս՝ ճանապարհի, լայն ճանա- պարհի վրա վազ տալու համար: Յեվ ով վոր ամենից առաջ հասներ քարե կամուրջին, նա կլինե՞ր այդ սրվա բոլոր խաղերի առաջնորդը:

Հորիզոնի մի անկյունից դուրս եր գալիս ամպի մի փոքրիկ պատառ: Հետո նա մեծանում եր ու իր ծայրով ծածկում եր արեվը: Չարմացած Աթոն վեր եր նայում դեպի յերկիրը, ու կանչում եր արեվին, դառադրե՞րի մեջ սովո- լած վոտանախորով:

— Արեվ, արեվ, յեկ-յեկ, դիդի քարին վեր յեկ...

Հաճախ վոչ գալիս եր, վոչ ել դիդի քարին եր վեր գալիս: Սկսվում եր անձրևիկ: Ճարահատված՝ Աթոն տուն եր վազում՝ ճանապարհին կրկնելով:

— Թոն արա, թաթավ արա, դարի հացը բոլ արա...

Չար աղա յեր Աթոն: Դրա համար եր, վոր տանը նրան մի քիչ ծեծում էին, յերբ «խաղի յետև ընկած՝ տան գործը մտահան եր անում» նա:

3.

Բայց Աթոն գործը «մտահան» անող տղա չեր:

Յերբ տանհինդ տարեկան տղա դարձավ նա, արդեն իր հոր «աջ կուռն եր»՝ ինչպես ասում էին դրացիները: Իսկ հայրն ասում եր.

— Այ բայամ, մենք ել հո հարուստ չենք, վոր մշակ պահենք: Մենք մեր ուժով պիտի յոլա գնանք:

Լույսը բացվելիս վեր եր կենում Աթոն ու հագնում եր չորերը: Յերբ աղբրի ափին կուցած նա լվացվում պրծնում եր, նայում եր յերկնքին.

— Եսոր արեվ ա լինելու...

Յեթե կողքին մեկը լինե՞ր, այդպես կասե՞ր նա, իսկ յեթե մենակ ինքը լինե՞ր, այդպես կմտածե՞ր: Հետո կգար տուն ու տնից ել կգնար դաշտ՝ աշ- խատլու:

Խաղար և գյուղը, բայց լույսն արդեն մտնում և այնտեղ: Խաղարը հետ

և քաջութիւն ու կծկութիւն և: Աթոյի հայրը փորքան եւ անուսում եր ելի հո գիտե՞ր ուսումի ոգուտը: Նա Աթոյին տվել էր սովորելու գյուղի գարոցում: Գրա համար ել խիղճը հանդիստ եր: Իսկ Աթոն շատ ուրախ եր, վոր կարգալ գիտե՞ ու բացի դասադրերից՝ նույնիսկ թերթ կարգալ կարող և:

— Հո, հո, մարալ յեղ, հո, հո, ջեյրան յեղ, հո մարալ, հո ջեյրան...

Փխրուն հողը ճեղքվում եր գութանի յերկաթե խոփից և վեց գոյգ յեղներն ավելի առաջ ելին անցնում: Վեց գոյգ յեղ, վեց բնտանիք, վեց հոաաղ: Մի գութան, մի մաճկալ: Լավ են ասում, վոր «գեղ կանգնի, գերան կկոտրի»: Եսոր Պետոյեանց արտն են վարում, եզուց Աթոյեանցը, մյուս ուր մյուսինը և եզակս յոլա կգնան:

Մեկը հոռովին եր գլում, իսկ հետո վեց հստաղ միտան գիլ ձայնով հնչեցնում ելին:

— Հոռովել հո...

Հետո մյուս հոտաղն եր հոռովելի խոտքն ասում և նորից խոտքը ձայնակցում եր: Իսկ յեր վոր լուսմ ելին բոլորը, Աթոն շարունակում եր յերգել: Այս անգամ նա արդեն յերգում եր «գասադրի հոռովելը»:

Ահա ծագեց կարմիր արև

տաք և պայծառ և որը,

դե քաշեցեք սիրուն յեղներ,

առաջ տարեք արորը:

4.

Ուալար եր գյուղը, բայց յույսն արդեն մտել եր աշխտեղ: Առաջին կարմիր դրոշակը պարզվեց մեր խրճիթի ծայրին, և այդ խրճիթում գյուղխորհրդի գրասենյակը տեղավորվեց:

Յերկրորդ կարմիր դրոշակի տակ գարոցն եր, իսկ յերրորդի տակ՝ խրճիթ-ընթերցարանը:

Մի քանի կրծքեր դարդարվեցին կարմիր նշաններով, վորոնց վրա քարտուղար Սերգոն մեծ դժվարությամբ կարգաց ուսերեն *КНИЖКА* բառը: Ասենք՝ եղ մասին բոլորն էլ գիտեցին: Բայց թե վոր տառն եր *К-ն*, *В-ն*, կամ *М-ն*, եղ միայն Սերգոն գիտեր: Եւ գիտի ուսում, ուսերեն լեզու...

Աթոն այդ յերեկո արտից տուն եր վերադառնում, սոյլի վրա բարձրաձայն հասկի զեղի հետ: Հայրը գալիս եր Աթոյի հետ և մի գոյգ զեղին յեղները գանդաղ շարժվում ելին: Աղբյուրի մոտ հանդիպեց Յեղոն:

— Աթո, արի, բան եմ ասում:

Աթոն ճիպտաբար տվեց հորն ու մոտեցավ:

— Ձե՞ս գալի ժողովի:

— Ի՞նչ ժողով:

— Կոմսոմոլի...

— Հա՞...

— Ըմ...

— Գնանք:

Գյուղում յերկար ժամանակ խոսում ելին կոմսոմոլի մասին: Յերեռասարդներն անհամբեր ապաստում ելին բլիթի կաղամբիտին: Հարեան գյուղում արդեն «կոմսոմոլ» կար, վորն ուներ տանչորս անգամ:

— Մենք ի՞նչով ենք պակաս, մասնում եր յուրաքանչյուր յերիտասարդ, վոր կոչու ուներ իր ձեռքի վրա և փոսքերին սովորական տրեխ:

6

Եղ ուր լավ ուր եր: Շատ լավ ուր եր: Բջիջ կաղամբկաղվեց, անդամներ ընդունեցին, հետո զեկուցում յեղալ: Իսկ մի ամիս հետո արդեն ինչեւ յեղան... Դարի հոգերից մինչև պոստոր քարափը, վանքի արտից մինչև լեն «չալը» գրեզում եր կոմսոմոլի անունը: Սիրողներ ել յեղան, չսիրողներ ել: Ու գարմանալի բան: Ով վոր կոմսոմոլին չեր սիրում, նա յոթ-ութ լճկան սաներ տանը և ուրիշ շատ բան ուներ: Նրանց հին լեզվով «համալ» յեն ասում, իսկ նոր լեզվով «կուլակ»:

5.

Իմ յերկրի յեղներում աղստ և արեգակի յույսը և յետերի յանջին տապ և յիտում յուրաքանչյուր ցերեկ:

Վոսկեղեղին ճանապարհի վոսկեղեղին Վիտու միջով քաղաք և գնում Աթոն:

Են յե՞րր եր, մի տարի ասա՞լ եր, թե՞ մի դար ասա՞լ եր Աթոն գրվեց կոմսոմոլի մեջ ու շատ քիչ բան գիտեր: Են յե՞րմ եր, յերեք ամիս ասա՞լ եր, թե՞ մի տարի ասա՞լ եր, վոր Աթոն արձակուրդ ասալ ու գնաց իրենց գյուղը:

Իսկ հիմա յոթնորդա արձակուրդը լրացել և, և Աթոն նորից գնում և քաղաք, կուսակցական գարոց:

— Վորդեա մի կոտոր հացի տեր ելալ, — մասնում եր Աթոյի հայրը:

— Մարդսմեջ մտալ, — ասում ելին գյուղացիք:

— Ես ուսումն ել մի ուրիշ տեսակ արե և, վոր յուսափորում և, — մերմեջում եր ինքը՝ Աթոն:

Պայծառ և արեւ իմ յերկրի պղնձագույն յետերի տաք յանջերին. բայց ավելի պայծառ և արեւ կուսակցական գարոցում: Դրա մասին Աթոն շատ և մտածել: Յերբ ասալին անգամ ներս մտալ գարոցի գոներից, իրեն մի քիչ նեղված եր գգում: Յերկու ուր հետո լնտեղացալ ու տեսալ, վոր բոլոր ընկերներն ել իր պես կոչու ձեռքեր ունեցին: Մենակ թե նրանցից մի մասի ձեռքերը մուրճի կոթից ելին կոչուացել, մնացածներին՝ մանգաղի ու մաճի: Յեւ Աթոն գգաց, վոր նրանցից յուրաքանչյուրն եղ գարոցից տանելու յե մի արե, պայծառ ու լուսավոր:

Հեյ գիտի Աթո, մեռած Աթո: Եզուց մյուս ուր, մեկ ել ամարտեցիլ ու հայդե, դեպի գյուղ...

6.

Չախկ, չուխկ, չախկ, չուխկ... Վոր տարվանից և մնացել այդ վալտե ուրորոցը: Աթոն ել և նրա մեջ պոսկել: Նանեյին վոր հավատաս, Աթոյի հայրն ել և այն ուրորոցում անցկացրել իր ուրը, ծծկեր ժամանակ:

Չախկ, չուխկ, չախկ, չուխկ: Իսկ հիմի ո՞վ և անուշ քնել այդ հին ուրորոցի մեջ: Ո՞ւմ յերեխան և դա: Աթոյին: Այ գետինը մտած Աթո, գետ յերեկ մի մաս յերեխա ելիլ, իսկ հիմա գո ինքը յերեխա ունեցար:

Նանեն ուրորոցի մոտ նստած ուրորոցում եր Կիմալին: Յերեւմն նրա դեմքի պոստամ խորշոմները յետ են գնում ու նա իր թոսան հանգաթի համար յերգում և մի հին, հին յերգ: Չախկ, չուխկ, նորից ուրորում և ուրորոցը, չխչխկում են ուրորոցի վալտից կախված կոճերը, և յերեխան քնում և հանգիստ:

7

Յերեկայի մայրը, կոմսոմոլիստկա Սիրուշը՝ մի չորք կտոր գլխին կապած՝ աշխատում է կաթնարտելում։ Յերբ յերեկոյան դաշտից տուն յեկան կովերը, նա նստեց փոքրիկ աթոռակի վրա ու սկսեց կթել նրանց։ Նրա սպիտակ մառները հպումից դուրս եր ցայտում սպիտակ կաթը դուրսի մեջ՝ աշնուկ սպիտակ պղպձակներ առաջացնելով։

Հանկարծ դանդաղացան Սիրուշի մառների հորումները, նա ուղղվեց աթոռակի վրա, ձեռքը դեմ տվեց ծնոտին ու սկսեց մտածել՝ դեմքի վրա խաղացնելով հազիվ նշմարելի մի ժպիտ։

Կիմա...

Հոկտեմբերիկ Կիմա։

Պիտներ Կիմա։

Կոմսոմոլիստ Կիմա...

Կովը խլչկոտած նայում էր։ Կողքի մսուրի մոտից լսվեց մի ծիծաղի ձայն, ու յերեկայ Մանիչակը։

— Աղջիկ, կովը խի՞ չես կթում։

Սիրուշը բարձր ծիծաղեց ու շարունակեց իր գործը։

7.

Չախկ, չուխկ, չախկ, չուխկ, քնիւր Կիմա։ Քո հայրը՝ Աթոն աշխատում է դափառում։ Նա կուսակցական պարտեզն ավարտել է ու հիմա եղ բոլոր գյուղերում ցրում է իր բերած արեր, հուրհրան, պայծառ արեր։

Խրճիթների առատառուցների սեփացած գերանների տակ ինչքան մեծ ուժ կա ամբարված... Մրոտ առատառուցների տակ վաղվա կատուցողներն ու ստեղծագործողները դեռ վեղ են խաղում, կամ կոծոտում են բոքոնի կտորները։

Աթոն տուն է վերադառնում։ Յերեկվա արեր, ամռան արեր աչրում էր չրջապատն իր տապով և փոսում էր իր առատ լույսը։

Ես ճանաչարհով նա շատ է անցել։ Մի ժամանակ ուրիշ կերպ, իսկ հիմա ուրիշ։

Մի ժամանակ նա հոգում ուներ մի արե, լուսավոր ու տաք. իսկ հիմա յերեկու արե ունի։ Մեկն էն, վոր վառվում է յերկնքում, մյուսն էն արեր, վոր Աթոյի նման շատերը ձեռք բերեցին հետո։ Մեկը մյուսից ավելի լուսավոր, ավելի տաք...

Պայծառ...—

Աթոյենց տան դուռը ճոռաց, ժպտեկն ներս մտավ կուսակցական Աթոն։

Դրսում փայլում էր արեր, հուրհրան արեր...

ՅԵՐԿՈՒ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

(Ճամբորդական տեքստիկ)

ԱԼԱՋԱՆ

Փոշու սպիտակ ու փրփրաղեղ ժապավենը փոխրվում ու ձգվում է ճամբի յերկայնքով։

Ավտոմեքենաները սլանում են։

Ժխորդ Թիֆլիսը հետևում թողինք։

Գնում ենք բալչեիկյան ուժի ու կամքի արսնայր—Չադեսը։

Ճոնչացող սալերը փոշու մեջ փաթաթվեցին։ Ապշած ու վարանոտ գոմեշներն անհետացան։

Դեմում անտառապատ լեռները, թափշյա բլուրների պանորաման է։

Հեռվում դարձյալ լեռներ, կապտամշուշ ու արծաթագործ։

Մծիբին ահա՝ հանդիպեցի լարձրավանդակի վրա ծվարած։ Ասես հեռուներից կարկառած մի ձևը, մատուցարանի վրա դրած հետ և տանում պատմութան ալդ վերջին փչրանքները։

Կամ թե՛ կարծես դարերի փոշուց պեղված մի դանդ և նա, վոր հին աշխարհի գերեզմանափորը չպրտել է մոտակա ալդ բլրի գաղաթին։ Յեվ աշնուկից նա պշում է մթախոտոջ իր աչրերի կույր ու գաղջ նայվածքով։ Անատամ ու անկղակ։

Նորից վանքեր ձորերում ու բարձրավանդակների վրա։ Մցիսեթը, դարերի փոշիներից յեկած պարիսպների մեջ և Արմազին՝ անտառապատ ու բարձրաբերձ սարի գաղաթին, թեփառված խաչի կերպարանքով։

Մանում ենք Մցիսեթը։

Ատամնափոր ու յերբեմնի անտիկ պարիսպները ճանապարհ են տալիս պարտված ու խոնարհուն։

Վանքը ծվարվել է լույսից ու հայածված բուրի նման վար է խոնարհել իր ջարդված թևերը։

Նրա պատվանդանի մոտ, նրա թևերի տակ փոսում ու փոշիանում են վրաց արքաների ու իշխանների փոսկորները։

Դիտում ենք պատմական հուշարձաններ, պատկերներ, քանդակներ, խորաններ։

Փեարաթափ հափի նման ու հսկողի հայացքով՝ մեր հետևից քաշ է դալիս ծերուկ քահանան։

Յերբ մտնում ենք խորանը, նա վրդովմունքով և ուղեկցում մեզ, թրթվեցնում է իր մաղաղաթանման գեղին դեմքն ու չուն մուռի ջրերի պես պղտոր և անթափանց իր աչրերը։

Իսկ յերբ մեզ հետ «Համարձակվում է» խորան մտնել և պրոյեստրահան գրողուհի Արաքսը, նա արդեն փրփրալիսում, զգաղում է և չտապում է «փրկելու» տրաղիցիոն «սրբությունները» «պղծումները»։ Նա կարականաղես հայտարարում է, վոր կանանց չի կարելի մտնել խորանը։

Այս է հետաքրքրականը։ Այս է ծիծաղելին։

Ատամնաթափ ալդ պարիսպներից ներս դեռ ստվառնում է ավատականութան ծվառված վողին։

Գաղջ խորաններ, բորբոսնած սրբապատկերներ փոշեպատ չրջանակներում։ Մեր վոտների տակ արքաների, կրոնապետների ու իշխանների վերջին հիշատակները։

Ավատականութան վերջին ու տխուր հետքերը։

Պատմությունը ծածկել է նրանց իր հսկա զրբի ծալքերում։ Դարերը գերեզմանիկ են նրանց։

Ու նրանց հիշատակների, նրանց տխուր բեկորների մոտ, ահա նոր աշխարհի, ստեղծագործող նոր մարդկութան, ուժի ու կամքի հզորության ու անպարտելիության սիմվոլը—բալչեիկյան Չադեսը։

Քուրը հոսում է համբրնթաց ու ծափալուն։

Այլերենը մեռնում են նրա հանդարտավետ մակերեսում: ինչպե՞ս, ան-
խույժ:

Այլ աշխարհ է, յերբ Քուրբ վարդապետ է Մցխիթի մոտով, յերբ դա-
րերի գառամյալ աշխարհում փորձում է զիտել իր կույր զեմքը՝ զեռի
պղծություն: Իսկ յերբ նա մոտենում է բալլչեիկյան ուժի առաջին
դուրբանակին, աշխարհը նա փոխվում է: Այնտեղ փոխում են դարերի նրա
ընթացքը, նրա հանդարտությունը:

Այնտեղ նրան չարտում են զեպի կյանք, զեպի ստեղծագործություն:
Յեվ այն Քուրբ, այն հանդարտ ու մոլորուն Քուրբ, փոր փորվում
էր անշտապ, ալիք փրկում է սրանում է բալլչեիկյան թափով:

Նա սրանում է բեռնակիրա սահմաններով ու մոնչում տարերային
և սանձարձակ:

Վար է փողում արագաթափ ու մարկին է դուրս ժայթքում փրփրերախ
ու զագագուն:

Ասեա դարերը սանձահարմար ու փանդակված աշխարհներն են, փոր կրա-
րել են շղթաները, ջարդել պողպատ փանդակներն ու մոնչում, արշավում
են: Ջրափռչին ու փրփուրը դուրս է ժայթքում ունդներից դարձգուրդի:

Ջուրն իր հոտանքի բեռնակիրա արդեականներից անդին յեռում, փրկ-
նում է և դուրս ժայթքում, ասեա հակա հրաբխաբաններն է, փոր դուրս է նե-
սում բնակրկրյա ուժն ու հուրը:

Ու գտնում է ինքն իր փրկ, փրկում, մոնչում է Քուրբ այն հանդարտ,
փոր յիզելով պատմականներ հին փանքերի՝ այնքան զանազա ծուլանում էր:

Բալլչեիկյան ուժը համառ պարզեց է նրան նոր կյանք, նոր ճանա-
պարհ, նոր պատմություն:

Ժայռաշրջան աշտ ձորերում, փանքի, սրբի, արքայադուռն աշտ ձորե-
րում, ուր հորիզոնը ծաղկում է յեռների ժանիքներից, ուր դեռ իր կույր
զաղջ նայվածքով խորխորում է ափսոսանքալից փառս զանգը, — ծեր
Մծիրին, ուր Մցխիթը զեռ պատասխարում է յերբեմնի արքաների հիշատակ-
ները, ուր Արմաղին, թեփափում ալի խաչարձանը, զեռ տեքում է իր կյան-
քի վերջին ուրբը, աշտ ձորերում ահա, մեր դասակարգը կերտել է ուժի,
կամքի, բալլչեիկյան անխորտակ աշտ ամբողջ:

Վարդես մարմնացում ալի ուժի, փորվես հրամայող պատմության,
փորվես բնության տարերքը տանձահարող, ահա բարձրացել է ինքը Լե-
նինը, բրոնզաձուլյ ու հաղթական իր հզոր ցուցամատով դժում է պատմու-
թյան նոր ճանապարհը:

Այլ ցուցամատի տակ փրկում ու դարձնում է Քուրբ և շտապում նոր
ու ստեղծագործ աշխատանքի:

Դարերի մեծ առաջնորդի արձանը իր վեհությունը ու նվիրականու-
թյամբ ծածկել է աշտ ձորերի ամբողջ հմայքն ու գեղեցկությունը, նա նաե-
մացել է բոլոր «սրբություններն» աշտ ձորերի: Նրա ցուցամատը հրաման
է կարգում կյանքին, պատմությանը:

Նա նոր աշխարհի, նոր մարդկության, բալլչեիկյան ուժի ու կորովի
պատմական հուշարձանն է:

Նրա հետևում, յեռների մատուցարանի փրկ, զեռ նվում է ափսոսա-

կանություն, կրոնի, շահագործման, արցունքի ու արյունի վերջին ու մա-
հաճոտ հուշարձանը—Մծիրին:

Նրան—մահն է ու վոչնչացումը:

Մեզ—ստեղծագործ աշխատանք, նոր ճանապարհ, նոր պատմություն:

Մեզ Ջադես ու Լենին:

ԴԺՎԱՐ ՀԱՍԿԱՆԱԼԻ ԲԱՌԵՐ

Արտեսալ-զինանոց

Վարանոտ-չիտթված

Պանորամա-գեղեցիկ տեսարան

Կարկասեղ-մեկնել, պարզել

Պեղել-փորել հանել

Գաղջ-դուլ

Քանդակ-փորագրություն:

Բեկոր-կտոր, մնացորդ:

Սիմվոլ-նշանացույց, նշանակ

Համբրնթաց-դանդաղ շարժվող

Վրնջալ-խրխնջալ

Ընդերկրյա-ստորերկրյա

Ռունդ-ալինջ

Փրփրերախ-փրփրոտ յերախով

Նվերական-բարձր, աղնիվ, վեհ

Նսեմացնել-ստվերի մեջ թողնել

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0248602

10.089

491.99(07)
Lk - 55